

Šavle meče

(PRÓZY Z PADESÁTÝCH LET)

Vlci

Nevím, co to starého Hejnu napadlo zrovna v takovém nečase koupat psa. Díval jsem se už od mostu, jak mu pořád házel klacek do proudu, a slyšel jsem, že už sotva sípal. Musel na něho řvát už hezky dlouho. Ale Bojar, přední pracky vzepřené a zaryté do písku, hřbet zježený, kňučel a nehýbal se z místa. I na to zvíře šla hrůza z běsnící řeky.

To se ví, starý Hejna, jen mě zahlédl, už na mě ochraptěle křičí: „Franc, pocem, já už sem celej hin.“

Sundám ze zad putnu, jdu k němu a myslím si, že on snad chce starý Hejna toho nešťastného psa utopit. Chytil ho za obojek, a abych mu ho podržel. Pak s očima upřenýma na psa couval do vody a lákal ho za sebou: „Bojare, Bojárku, koukej na pána, poř za pánem!“ Voda mu čvachtala v dřevých gumovkách a pořád plival na klacek, na který chtěl psa nalákat. Když to nebylo nic platné, utrl se dobrák starý i na mě. Co prý stojím jako svatý uřinós, pročpak prý psa nepostrčím. Jenomže ona po mně ta psí bestie chňapala. Tak starému Hejnovi říkám: „Nechte to, pane Hejna, na zítřka, až voda trochu opadne.“ Ale on ne a ne, že jak prý se trochu vyčásí, vyhrne se na nábřeží spousta lidí, a každý je háklivý na oblečení, a jesli prý si dovedu představit, jak se Bojar po koupeli mezi nimi otřípá.

(Pomlka). On, starý Hejna, je dobrý chlap, ale prevít. Když viděl, že se ode mě už ničeho nedo-

čká, vyskočil z vody, vytrhl mi psa z rukou, přikrčil se a přitáhl si jeho tlamu těsně před obličej, vyhrnul rty a ukázal Bojarovi své bezzubé dásně. Začali na sebe vrčet a jeden po druhém rafat. Když rafl po Bojarovi starý Hejna, mlasklo to, jako když pleskne bosá noha do bláta. Ale pokaždé, když rafl Bojar, bylo to, jako když zaklapne ocelová past. Až se mi jiskřilo v očích. Ale starý Hejna vždycky ještě včas uhnul hlavou a vlk sklapl na prázdno.

Jak jsem byl předtím spíš při Bojarovi a na starého Hejnu jsem měl dožer, tak se to ve mně najednou obrátilo. Bylo mi jasné, že psisko musí dostat jaksepatří po čumáku, protože teď to byl učiněný vlk, dravec, bestie, která chňapala a cenila strašlivé tesáky.

Měl jsem nahnáno, jestli bude mít starý Hejna v očích dost síly, aby vlčáka přemohl, protože kdyby jí neměl dost, zvíře by z něho už nemělo jakživo respekt. A starý Hejna si toho byl určitě dobře vědom. Vrčel a rafal, chvílemi i vyl vysokým, třeslavým, přeskakujícím hlasem, který se ale pokaždé zlomil a proměnil v žalostné chrčení.

(Pomlka). No ne, říkám si, tohle že dokáže starý Hejna, ta pápěrka, ta třasořitka, co sotva plete nohama, když si ode mne z krámu odnáší kýbl uhlí? Půjdu, povídám si, stejně tady nejsem nic platný.

Ale že jsem začal starému Hejnovi držet palec, přece mi to nedalo. Chtěl jsem se dovědět, kdo bude mít nakonec navrch. A jak už to chodí, jednou se mi zdálo, že už je amen s Bojarem, jednou se starým Hejnou. Přece jen půjdu, povídám si, ať si hrají, je to už beztak jediná zábava, která starému Hejnovi na světě zbyla. Jenže vzápětí jsem si už nebyl jistý, jestli je to jen hra, jen pouhé dovádění.

Starý Hejna byl najednou ve vodě až po krk. Hrome, říkám si, vyhrát musí on, starý Hejna. Ale

vtom vidím, že se potápí. A než jsem stačil něco udělat, byl pod vodou. Shodím sako, skočím za ním a táhnu ho na břeh. Byl jak pápěrka. A třebaže se za tu chvíli, co polykal andělíčky, nemohl moc napít, vypadalo to, že je vpánu. Když jsem ho pokládal na břeh, zdál se být tuhý jako prkno. Že by ho uprostřed těch hrátek klepla mrtvička?

Bojar se vyplazil na břeh po břiše, oháňku staženou mezi nohama, hlavu se schlíplýma ušima u země, naříkavě kňučel. Pak si sedl na bobek a začal výt.

„Kuš,“ povídám. Vlk na mě obrátil oči, které jako by se mě doptávaly, proč starý Hejna nevstává a nepokračuje ve hře, nebo jako by se dotazovaly, budu-li si s ním za starého Hejnu hrát já.

Shýbám se, obracím starého Hejnu, aby ležel hlavou dolů, ale to jsem neměl radši dělat. Bojar se mihl jako blesk a na předloktí jsem ucítil drásavou bolest a košili jsem měl nadranc.

„Zabiju tě, bestie,“ vyjekl jsem. Sebral jsem ze země klacek, na který ještě před chvílí starý Hejna plival a na který teď z mé ruky kapala krev.

Zatracené psisko, teď tě teda doopravdy praštím a mršinu odnesu k pohodnému. Mířím mu klackem mezi uši, jenže v posledním okamžiku vlk uhnul a rána se mu svezla po hřbetě. Dostal ji, a byla pádná, jen škoda že nesedla, kam měla. Vřavu běsnící vody a skučení větru prořízlo Bojarovo zavřeštění. Potom se odplazil k bezduchému tělu starého Hejny a začal mu lízat ruce.

Myslím si, že někam zaskočím pro pomoc, a ohlížím se po putně. Mám ji tu nechat, nebo si ji vzít s sebou? Bůhví jestli jsem se rozmýšlel tak dlouho nebo co, ale dřív než jsem se rozhodl, ocitli se mezi putnou a mnou - Bojar a starý Hejna. Nechtělo se mi věřit očím. Civěl jsem střídavě na Bojara a na starého Hejnu. I on lezl po čtyřech jako pes, a přitisknutí s Bojarem tělo na tělo, postupovali proti mně. Bojar zlověstně vrčel a starý

Hejna, koutky úst černé od zvratků, vyhrnoval rty a ukazoval mi bezzubé dásně.

Krok za krokem před nimi ustupuji. Couvám, couvám, pokud to jen po břehu jde. Dál už mě ale nedostanete, říkám si, ve vodě se s vámi máchat nebudu, na takovéhle hry já nejsem stavěný. A když mně vhrklo do stěevíců, rozmáchl jsem se klackem a uhodil jsem jen tak pro výstrahu.

„Tak tohle mám za všechno," křičím na starého Hejnu, „beze mě jste byl vpánu!" Ale stejně tak jsem to mohl říkat němé tváři, tomu jeho vlkovi. Vrčeli, chňapali po mně a popolézali pořád blíž a blíž. Nebylo vyhnutí. Rozmáchl jsem se a uhodil. Chruplo to, zaprašťelo.

A potom se už jenom slyším, jak překřikují ten tisíckrát prokletý řev řeky a větru: „Vstávejte, pane Hejna, vstávejte! Copak bych vás napřed vytahoval z vody, abych vás potom..." (*Pomlka*).

Opřený o dům

Je možno stát a opírat se o dům, který už do poslední cihly a do posledního kamene rozebrali a kamsi odklidili. Použili třeba jeho materiálu na stavbu jiného domu. Možná že z jeho zdí, trámů, dokonce i z jeho dveří, oken a dlaždic vyrostlo někde na předměstí několik menších vilek nebo rodinných domků a chat na Berounce a Sázavě.

Je zvláštní představit si, jak se kameny a cihly, které k sobě kdysi několik staletí lnuly, spojeny středověkou maltou, zase sešly, aby spolu tvořily kousek zdi nějaké chaty u Zbečna nebo u Čerčan, kam je příčinliví otcové rodin dopravili s menšími či většími útrapami, s menším či větším rizikem, hned nato, jak dozněly detonace pum, hned jak dozněly poslední dávky z kulometů a jak se nad žalostnými troskami nešťastného domu zvedla oblaka prachu.

Dost možná že se shánlivcům hodily i pytle s pískem, které tady zůstaly po boji ležet na rámech oken a ve veřejích dveří. Přihodili je samozřejmě na nákladní automobily k ostatnímu materiálu. Pytle samotné už sice nebudou moci sloužit ani k přepravě brambor, protože jsou rozstřílené na hadry, ale písek se zato na stavbě vždycky hodí.

Nakonec se dá předpokládat, že kamení, písek a všechno to ostatní nemusí být tam, kam je teď

dovezli, poprvé. Co když už tam jednou byly a tvořily třeba součást nějakého loveckého zámečku Jana Lucemburského nebo vinných sklepů Karla IV.? Je to snad něco tak divného, když si člověk představí, jak se tyhle trámy a kvádry natřásají na těžkých husitských vozech, které je odtud odvázejí jako válečnou kořist, když je předtím Žižkovi halapartníci háky a sudlicemi vypáčili ze zdí?

Ale nejpodivuhodnější je, když si člověk představí, že se k tomu starobylému materiálu může docela dobře přidat třeba takový kousek rozplesklého kovu nejmodernější provenience, který zničehonic na břehu Berounky nebo Sázavy zazvoní v písku při míchání malty o zedníkovu lžici. Kousek rozplesklého olova z kulometu nebo ze samopalů se stmelí, sleje se s pískem, vápnem a cementem v nový, nepochybně pevný materiál, upe škvíry mezi cihlami a kamením a sváže je k sobě.

Mít v očích tvar domu, sešikmení jeho střechy, barvu zdí, kříže okenních rámců, mít v nohách jeho schody a vystupovat po nich od odpočívadla k odpočívadlu, denně se k němu vracet a bydlet v něm, třebaže z něho nezbyl dávno kámen na kameni! Mít v sobě ten dům!

Pokud bude živ muž v dlouhém zplihlém pluviálu, který k domu patřil jako jedno z jeho příslušenství, jako dveře, římsy, okapní roury, ten muž, který stával bez hnutí opřený o jeho roh, takže lopatkami vyhloubil v omítce dva dolíky, pokud bude tenhle muž živ, je naprosto jasné, že dům navzdory granátům a bombám, navzdory kulometným dávkám a dělovým salvám bude stát neporušený a majestátní, hrdý a nepokořený. Kamení a cihly je možno rozebrat a použít je třeba na stavbu králikáren, ale nikoli dům, který někdo zbudoval a miloval.

Každému muselo být na první pohled jasno, že se dům opírá o muže, a ne naopak. Tady nemohlo

být ani na okamžik pochyb o tom, jestli bylo první vejce nebo slepice. V případě domu a muže musel být napřed muž a pak mohl vzniknout dům.

Muž u rohu domu nezměnil místo ani tehdy, když rez prožrala okapní rouru nad jeho hlavou a za deště na něho chrstaly proudy vody. Zřejmě mu dům zrovna v tomhle místě seděl správně na zádech. A když časem přešlápl z nohy na nohu, bylo vidět, jak to dělá rozvážně a opatrně. Jako by se obával, aby se mu dům na zádech nerozkymácel a nepřevážil se na tu nebo na onu stranu.

Každý den úderem třetí stál na svém místě. Byla to pravděpodobně kritická doba, kdy domu začalo hrozit nějaké zvláštní nebezpečí. Počínaje přesně třetí hodinou, potřeboval dům oporu. Nevím, co je na tom pravdy, ale jakémusi zvědavému všetečkovi na dotaz stran toho prý muž v pluviálu odpověděl: „Ve tři hodiny vydechl naposledy na kříži náš Pán Ježíš Kristus. Od toho okamžiku všechno už záleží jen na lidech.“

Podle všeho měl muž v pluviálu kromě tohoto svého poslání ještě nějaké zaměstnání, kterým si vydělával na živobytí. Jistě to byla nějaká všední a nenápadná činnost, jako byl nenápadný on sám. Mohlo to být skladnicí ví v některém obchodě nebo menší továrně tady v okolí, kde mají jenom ranní směnu od šesti do dvou. Jinak by nemohl nastupovat do svého vlastního povolání už ve tři. Když se uváže, že na svém stanovišti i svačil, měl sotva čas, aby se po práci umyl.

Jídal nenápadně, aby si toho nikdo nevšiml. Jistě z ohledu na kolemjdoucí, aby je nepolekal. Odkdypak socha jí? Ulomil si vždycky sousto v postranní kapse a střelhitým pohybem je přenesl do úst. A znova se proměnil v nehybnou karyatidu.

Muž v pluviálu se stal postupně tak samozřejmou součástí domu, že ho tam začali lidé vidět i v dopoledních hodinách, i v době, kdy bylo naprosto vyloučeno, aby tam stál.

Jenže na místě, kde člověk vpravdě stojí, musí z něho něco zůstat i potom, když odejde. Musí. A nejen otisk jeho zad v omítce, dva dolíky po lopatkách, nejen vyšlapaný dlažební kámen, nejen jakýsi nepostřehnutelný odstín v odraženém slunečním světle, nejen jeho odstín, nejen přízvuk jeho hlasu v šumu dešťových kapek, nejen...

Možná že se někomu bude zdát divné, proč muž v pluvíálu nezasáhl, když pobertové začali za jeho zády dům rozebírat. Nejspíš to nepokládal za svou věc. Fakt je, že se ho to nemuselo týkat. Jestliže věděl, jako že věděl, že stavba, kterou drží na zádech, je nevyvratitelně a navždy jeho, proč by se měl handrkovat s někým o nějaké cihly.

Jestli se dobře pamatuji, myslím že mu i stran toho kladli nějaké takové pošetilé otázky.

„Prosím vás," říkal, „tohle představování a přeskupování, tohle bourání pro stavění a stavění pro bourání je možno sledovat až k jeskyním a jurtám, a nedá se tedy očekávat, že dneškem skončí. Ach, co všechno lidé neupotřebí. Znal jsem jednoho čiperu skladníka, který při ústupu armád ukořistil celý valník nášlapných min. I ty zužitkoval, i ty talířové miny. Vydláždil si jimi dvorek." Pak se rozesmál. S tím domem na zádech se rozesmál.

Jiné podání praví, že muž v pluvíálu padl současně s domem. Nebo přesněji, okamžik předtím, než se sesul dům. Podle téhle verze onen kousek rozplesklého olova, o němž byla řeč, prolétl jeho hrudí a teprve pak se rozpleskl o jakousi traverzu a uvízl v pytli s pískem. K té troše věcí, které o muži v pluvíálu znám, se to hodí. Zní to dost věrojatně. Nedovedu si ho představit, jak se krčí za nějakým pytlem s pískem. Řekl bych, že stál na svém stanovišti i za té kanonády. Pak by ovšem k olovu, písku, vápnu a cementu bylo potřeba připočíst i mikroskopickou kapku krve, která se s nimi stmelí a sleje v nový, nepochybně pevný mate-

riál, který teď drží pohromadě rodinné domky a vilky na Berounce a Sázavě.

Zde, jak ze všeho patrně, bych byl své vyprávění skončil, kdybych se nebyl doslechl dalšího podání, podle něhož prý onen vykutálený skladník s nášlapnými talířovými minami neměl být nikdo jiný než muž ve zplihlém pluvíálu. On, on sám že to měl být, kdo je při ústupu armád ukořistil a uschoval si je do sklepa. A takto pojištěn (můj informátor říkal posichrován), začal prý obesílat československou vládu peticemi, aby zákonodárné shromáždění odhlasovalo a včlenilo do naší ústavy zákon o habeas corpus a můj dům můj hrad. Poukazoval přitom na Albion, kde je v platnosti už od dvanáctého století. Ale tehdejší ministerský předseda (jakpak se to jen pěkně jmenoval?) se státnickou uvážlivostí návrh odmítl jako zastaralý, jako přežitek, a jako protiakci na toto zpátečnictví naopak vyhlásil týden otevřených dveří. Teprve takhle přitlačen ke zdi prý muž ve zplihlém pluvíálu obminoval trosky svého domu těmi talířky ze sklepa. A pak, aniž hnul brvou, pozoroval ze svého stanoviště, jak nevitání hosté létají do povětří. Neboť on jediný věděl, kudy vede mezi talířky bezpečný chodníček. Nebyl prý rovný, byl prý křivolaký a místy se muselo i skočit, jednou ve stoji spatném, jindy rozkročmo, jak to dělají děti při skákání panáka. Na to se ovšem přišlo, až když byl nalezen plánec celého minového pole.

Lidé povídají, bájí, obrazivost lidu je bez hranic, však taky lid, jak víte, je jediný schopen tvorby. Dost možná že k vám se donesla úplně jiná podání, já jsem ale slyšel jen tahle.

Něco jsem zmeškal

Když jsem na to dnes ráno cestou do práce připadl, všechno se ve mně naráz zatetelilo radostí nad tím šťastným nápadem, nad tím nálezem, nad tím objevem. Současně jsem si začal vyčítat, jak to, že jsem na to nepřišel už dávno. Proč na to přicházím teprve dnes? Byl jsem snad tak slepý, hluchý, netečný? A přitom je to tak jednoduché, prosté, samozřejmé. Samo, samo se to nabízí, jen se toho chopit a proměnit ve skutek a je to.

Bude, bude to, jávalo všechno ve mně, bude, jen klid. Dobře, dobře, sedneš k tomu hned dnes odpoledne, jak se vrátíš z rachoty. Buď bez starosti, člověče, dnes se to udělá.

Jenže takový nápad, jak víte, je jako kus žhavého železa, je to něco velice horkého a prchavého a unikajícího, něco jako láva a musí to být kováno do tvaru hned zateplá. Mohu s takovou věcí vůbec nastoupit do tramvaje? Nebudou mě spulucestující upozorňovat: Poslyšte, pane, asi jste špatně típnul cigaretu, doutná vám kapsa. A co si teprve počnu s tím žhoucím zázrakem celý den v zaměstnání? Kam si ho uložím, kam si ho schovám? Do té kapsy přece, které se říká pamatovák. Kam jinam? Jenže ta moje vypadá jak vetešnický krám. A pak, je to lednice, mrazárna. Najdu vůbec v tom všem harampádí svou zářivou minci

z dnešního rána? Nepokryje ji mezitím prach, nezaroste jinovatkou?

Chápejte, už dopředu jsem se o ni bál. Zním se, mám své zkušenosti. Vím, jak jsou lidské síly omezené. Psychické i fyzické. Jak člověk za celý den ošuntí, okorá, jak se prostě opotřebuje. Proto jsem se o ni začal třást hned při objevení, hned ráno, přestože ve mně všechno jávalo: Dejte mi ve vesmíru jeden jediný pevný bod, a já... Ale dejte mi ho v čase, kdy jsem svěží a silný, a současně s ním páku, abych mohl začít teď, okamžitě. Co s pevným bodem, když páčit budu moci až odpoledne. Co se s ním do té doby stane? Co se stane se mnou?

A taky ano. Je odpoledne a já tu sedím sklesle po celodenní honičce a snažím se si vzpomenout, vybavit, co jsem si předsevzal dnes odpoledne udělat. Je to jak zpytování svědomí. Paměť jako zastavárna vydává zapomenuté, pozapomenuté hříchy: několikrát slíbená a dosud nevykonaná návštěva u nemocného přítele, nenapsaná odpověď na dopis spolužákovi z gymnázia, s nímž si už dávno nemáme co říci, nepřesazená klívie a spousta jiných nicotností. Po zářivé minci z dnešního rána ani památka. Co to bylo? Co jsem si to umínil dnešní odpoledne dělat?

V hlavě jak vymeteno. A aby mě nechytil vztek, zakázal jsem si na to myslet, zakázal jsem si vzpomínat. Násilně jsem obrátil pozornost jinam a začal jsem se přehrabovat v denní poště.

Noviny, účet od telefonu a jakýsi dopejsk. Dámský. Krasopisně napsaná adresa. A podle písma, nu ano, opět paní učitelka Doláková. Má třídní, někdejší má češtinářka. Co to zas kde vystrachala? Přece si už ani sám nevzpomínám, kde jsem měl naposled něco otištěno, leda nějakou povídku, leda říkanku pro nejmenší. Nic jiného se taky v té naší epoše tisknout nedá.

„Četla jsem ve Světozoru,“ píše paní učitelka, „vaši povídku *Vlci*.“ (Bože, to naše spoje doručují

venkovským čtenářům poštu se zpožděním tolika let?) „Nadepisujete ji VZci, ačkoli v ní pojednáváte o hloupém koupání psa. Žádám o vysvětlení!”

Kolik let mám v kapse propouštěcí vysvědčení ze školy? Snad třicet. A přece jsem se dodnes nedokázal vymanit zpod kurately paní učitelky. Ať napíšu co napíšu, okamžitě si kladu otázku: ale co tomu řekne paní učitelka? Jednou jsem zkrátka její žák, jednou a navždy. A paní učitelka je důkladná, bere své povolání vychovatelky v celé jeho vážnosti a šíří a nepolevuje ani v pokročilém, dalo by se dnes už možná říci, pozhnaném věku. A je pohotovější než Dilia. Stačí, aby se někde objevil text podepsaný mým jménem (ke všemu mé příjmení nosí podle telefonního seznamu jen v Praze asi tři sta osob, takže to často od paní učitelky slíznu i za své jmenovce), a mohu s jistotou očekávat, že do týdne, nejvýš do čtrnácti dnů, mám od ní na stole zevrubný kritický elaborát, včetně oznámkování. Paní učitelka známkuje podle starého ritu dvěma známkami. Před lomítkem je vždycky známka za obsahovou a slohovou stránku úkolu a za lomítkem pak známka za celkovou úpravu. >

Už podle úvodní věty se dalo čekat, že známky za povídku ve Světozoru budou vysoké. Nevydržel jsem to a namrkl jsem na konec listu. Byly, a obě. Pět lomeno pěti. Kdysi, před lety, jsem se proti známce za lomítkem ohrazoval a poukazoval jsem na to, že patří sazeči, tiskaři. Paní učitelka mi obratem odepsala, že jí už sám styl každé mé práce přesně a do puntíku prozradí, jak jsem ji odbyl 1 po stránce písma a úpravy, jak jsem ji zase nahrabal, a proto že jí ani nepotřebuje vidět.

„A potom, ten neblahý sklon psát o ničem,” předčítám si z dopisu dál, „vždyť je to mystifikováni čtenářů. Celá ta historka o dědkovi a jeho zvykaném psu se dá povědět dvěma větami. A co má, prosím vás, znamenat ten chlap s putnou? Na

jedné straně je líčen jako vzorný kladný hrdina, jako zachránce tonoucích, na druhé straně ho necháte, aby si počíнал jako vyložený pomatenec a bezohledný surovec. Tak co, je dobrý, nebo špatný? Jedno, nebo druhé. Žádám vysvětlení. Všude kolem je tolik závažných námětů: rozkradači státního majetku, mládež narušená krváky (takovými například, jako jsou ti vaši *Vlci*), sexem, alkoholem, to vám jich není líto?”

Ne, není mně jich líto. Mně je líto dnešního rána a toho ohromného nápadu, který jsem měl a na který se i teď, co čtu váš dopis, paní učitelko, snažím rozpomenout.

Už jsem si vybavoval dokonce i ranní plán, jak to provedu, plán, kterým jsem se chtěl pojistit, aby mi do toho třeba něco nevlezlo: Přichystáš si všechno, než půjdeš pro uhlí. Právě takové nicotnosti, jako je uhlí, rozdělování ohně, jsou velice nebezpečné. Rozptylují. Když už budeš mít věci přichystané na stole, pak tě snad nebude moci odvést od tvého záměru ani tlachání se správcovou. Obyčejně se s ní potkávám na schodech a nemohu ji dost dobře minout, aniž bych si s ní popovídal, nechci-li, aby se o mně říkalo, že chodím po domě jako bubák.

Když jsem v rekapitulaci svého ranního myšlenkového pochodu došel až sem, doufal jsem, že se mi konečně rozsvítí, že se mi vybaví alespoň věci, které jsem si hodlal přichystat na stůl, aby mě po předpokládané hodinové zábavě se správcovou upozornily samotnou svou přítomností na stole na to, co mám udělat. Jaké to byly věci?

Přede mnou na stole stojí jako obyčejně lahvička inkoustu a vedle ní leží pero. Ano, a ještě arch papíru. Nic mě při pohledu na ně nenapadá.

Nejsou to zajisté ty předměty, které jsem si chtěl postavit na stůl, abych je měl na očích, aby mě upamatovaly. Nakonec se jich ale v úzkosti chápu, neboť čas mívá, a hned v zoufalství, hned v naději,

že si snad přece jen vzpomenu, pokrývám těmito písmenky stránku za stránkou a navždy promeškávám, co jsem si na dnešek umínil udělat.

Pokrývám těmito písmenky stránku za stránkou, a všechno o ničem, jak by řekla paní učitelka.

Zadrnčel telefon a na druhém konci drátu se ozval můj spolužák z gymnázia, s kterým si už léta nemám co říci. Pokoktávám, omlouvám se spoustou práce a různými jinými trably, že jsem mu dosud neodpověděl na dopis. Mnohomylně, jako každý provinilec. „Chtěl jsem ti jen oznámit,“ říká na to úsečně on a taktně přechází mou tirádu, „že našeho společného přítele zase sebrali. Kdo asi, prosím tě? Gangsteři! Proč? Že se tak můžeš ptát? Víš přece, za co on tady ručil a co jsme si přísahali pro případ, že by takové lidi začali sbírat? Když nic, tak že aspoň zvedneme hlas.“ A zvěšil.

Můj Bože, zvednout hlas. Není-li to ta má zlatá mince z dnešního rána? Není-li to přesně ona? A ke všemu mi ji podává člověk, o němž jsem si myslel, že si s ním dávno nemám co říci.

Chronos a kairos

Od té doby, co jsem koupil starou mercedesku, se často vyskytuji dole na ulici. Před domem, v němž bydlím, ústí našťestí tři celkem tiché ulice do malého náměstíčka, které má tvar protáhlého trojúhelníku. První z nich přichází zcela jistě ze strany Guermantů, druhá od Swana a třetí ze strany Déségliše, protože základnu náměstí a jednu jeho odvěsnu lemují zasmušilé, zamyšlené hlohy, ale stejně zářivé, stejně tesklivé jako hlohy Proustovy, zatímco zbývající odvěsnu stíní melancholické kaštany. Pod jedním z nich, pod tím, jehož koruna dosahuje málem k oknům našeho bytu ve druhém patře (počítáme-li mezanin, ve třetím), parkuji, vlastně garážuji.

Koupí mercedesky mi zprostředkoval pan farář Kutchan ze Starého Plzece, s jehož bratrem jsem byl v té době zaměstnán v Potrubí, v jednom z těch podniků těžkého strojírenství, který vyrostl po pětáctyřicátém roce z někdejšího Manesmannova krcálku v mamutí montážní firmu.

Vypravili jsme se tenkrát do Plzně vlastně na posvěcení. Karlův bratr byl ve Starém Plzenci faryářem a můj bratr pracoval ve Škodovce jako jeřábník.

Pamatuji si, že pan farář měl tu neděli hodně napilno. Sloužil totiž dopolední mši asi na třech

místech: ve Starém Plzenci, ve Štáhlavech a pak ještě v nějaké odlehlejší obci, jejíž jméno mi už vypadlo z paměti. Byl to na první pohled čínorodý chlapík, člověk z těch typů lidí, kteří dovedou být klidně na několika místech současně. A přitom nevypadají ani uspěchaně, ani netrpělivě a tam, kde by jiní ztráceli hlavu, oni mají vždycky ještě kdy pozeptat se staré shrbené babičky na zdraví, zamračeného dědy s nehoráznou sukovicí v ruce na včelín, výrostka v džínsech, jak mu šlape nová třístapadesátka.

Zázrak svého trojího, téměř současného zjevení se před třemi oltáři v kostelích, vzdálených od sebe desítky kilometrů, pan farář nevysvětlil. Jak taky vysvětlovat zázrak? Utrousil pouze poznámku, že být to v Itálii, byl by vzhledem k rozlehlosti svého působiště nejméně biskupem.

A stejně samozřejmě, jak vymyl a vytřel ciborium a uložil je zpět do tabernacula, stejně samozřejmě, jak požehnal věřícím, když se s nimi slovy „*Ite, missa est*“ loučil, stejně samozřejmě, jak si přetáhl přes hlavu rochetku, stejně tak, navlas tak si sedl za volant šedé oktávie a rozjel se k dalšímu oltáři.

A právě v ní, v té šedé oktávii za jízdy ztichlým podzimním krajem, kdy nám stromy sypaly na cestu své žloutnoucí a rudnoucí listy, kdy pan farář po mně jen tak letmo po straně pomrkával a pokoušel se mi vyložit, co je to vlastně *chronos*, čas, který ukazují ručičky hodin, čas, v němž je nám přikázáno přičiňovat se, seč síly stačí - a co to je *kairos*, čas, který na nás nechce nic víc a nic méně, než padnout na kolena, věc pro moderního člověka naprosto nesmyslnou, nepochopitelnou, ba směšnou - v té chvíli myslím přišla řeč taky na mercedesku.

Zatímco povídal, drcal palcem do páček blinkrů, protože jsme cestou mýjeli průvody starých tatrovek, pragovek, hadimršek a fordek. Těžce, ale sta-

tečně zdolávaly všechny ty „žehličky“, všechny ty „cihličky“ stoupání do vršků a brázdily vozovku jako jakési koráby dávných mořeplavců. Majestátně nesly vpřed své hranaté karoserie a nebylo jim konce. Celé to připomínalo jakousi rallye, dostaveníčko muzeálních vozidel nebo nějaký slavnostní ceremoniál k uctění památky průkopníků automobilismu. Pan farář s palcem na blinkrovce řekl, že si je všechny budeme moci za chvíli zevrubně prohlédnout v postranní uličce za kostelem. Řekl to asi proto, abych si neukroutil hlavu. Se zvláštním potěšením mě upozorňoval na poznávací značky. Jeden jako druhý, samí Pražáci. A jací že v nich sedí lidé? Prý zrovna takoví jako já. Čas je zlý (*chronos*), jít na bohoslužby ve svém bydlišti si nemohou z pochopitelných důvodů dovolit. Proč by se taky měli vydávat všanc všem těm domovním a uličním slídilům? Vyjedou si proto v neděli jako na výlet, na chatu, do přírody. Rozumíme?

„A co tihle? Kampak ti jedou?“ ukázal jsem panu faráři jako oplátkou na kolony zánovních a nablýskaných spartaků a oktávek, jedoucích v protisměru. V každém z těch aut byly napěchované nejméně tři generace od pravníků po pradědečky. Všichni v černých, neomylně kostelových šatech, muži v tuhých kloboucích, ženy v salinových šátcích s dětmi na klínech.

„Nu ano,“ řekl klidně pan farář, „to jsou zase mé ovečky. Míří ku Praze, ze stejných důvodů k ní jako tady ti z ní. Tihle, rozumíme, jedou jako na nedělní nákup, na nákup do břevnovského opatství, ke křížovníkům, k dominikánům, podle toho jak kdo kam.“

Pan farář žehnal oběma kolonám, jak té do Prahy, tak té od Prahy, a přehlížel je s čím dál větším zalíbením, které přecházelo až v nadšení, až v jakési pro mne nepochopitelné vytržení. Modroučké oči se mu blouznivě rozšířily a v baculaté, ruměně tváři se mu usadil jakýsi nebeský jas. Jaké zname-

ní na obloze, propánakrále, jaký úkaz na nebi spatřuje v těch vykopávkách na jedné straně a v tom nablýskaném šuntu na druhé?

Jak jsem vyrozuměl z dalšího, obě kolony byly pro pana faráře důkazem a potvrzením toho, co on už dávno věděl a říkal o technické civilizaci. Kolik lidí na světě připravila o víru, tolik a ještě mnohem víc jich musí za trest k víře přivést, neboť každé zlo je předem odsouzeno jen k tomu, aby sloužilo dobru.

„A nejen auta," hlaholil pan farář, „k témuž jsou už napřed odsouzena nadzvuková letadla, rakety, kosmické lodě, všecky ty zázraky..." V těchto místech se zarazil, řekl bych, že strnul. Pak se pozhledl velkým římským křížem a buď bezděčně, nebo záměrně sešlápl plyn. Auto vyrazilo vpřed skokem, podobným skokem, jaký udělal pan farář ve svých myšlenkách. „Zázraky, ano, slyšíte dobře," zahřimal, „tady máte tu slavnou vědu, sama naše řeč ji načapala na švestkách. Proč všem jejím objevům říkáme zázraky?"

Co se mě týče, ve mně by se krve nedořezal. Až do téhle chvíle jsem byl očitým svědkem nejméně půl tuctu zázraků. Jen zázrakem jsme se nena vezli do žebříňáku, jen zázrakem jsme se nerozpleskli o sajtnu jakéhosi nákladáku s vlečňákem a vzápětí se jen zázrakem podařilo nějakému traktoristovi vyváznout životem, ale jen tak, že v poslední chvíli strhl své vozidlo do příkopu. Jak to dokázal, nevím. Vysvětloval jsem si to tím, že lidé tady už pana faráře asi znají a že zejména v době, kdy se řítí od oltáře k oltáři, musí být ostražití. A skutečně, všechno mu šlo z cesty, a nepotřeboval ani houkačku. Jedině v tom byla určitá naděje, že vyváznou se zdravou kůží. A vyděšený zázraky už zažitými a v napjatém očekávání příštích, nutil jsem se věřit z celého srdce a doufat ze vši mysli, že i ti zbývající šoféři, které máme ještě na téhle cestě k dalšímu oltáři potkat, budou stejně vycepo

vaní jako ti před chvílí a že sem náhodou nezavítá nějaký automobilista odjinud, který není obeznámen se zdejšími zvyklostmi. A zatímco jsem se tak vedle pana faráře v úzkostech svíjel jako pozemský červ, který ještě zpozdíle věří v jakési náhody, v činy nikoho, on sám vedle mne rostl, mohutněl. Levou nohou přidupnutý plynový pedál až k podlaze, pokoušel se snad za volantem vstát a řídit vůz vestoje nebo co. Možná to měla být názorná ukázka času, kterému se říká *kairos*. Bůh to sud. Ostatně já jsem nebyl s to zaznamenat všechny počiny pana faráře za volantem a to je nejspíš důvod, proč se nemohu dobrat jejich smyslu, jejich pravého významu. Já jsem byl plně zaujat až jejich následky, až tím, co způsobovaly na vozovce a kolem ní. Bylo se tam nač koukat. Hned na autobusáka, znamenajícího se křížem, který skončil hluboko v polích mezi hejny krav, protože mu pan farář odmítl dát na křižovatce přednost v jízdě, hned na pokulhávajícího motocyklistu, sbírajícího se ze strniště, kterého pan farář asi hodlal vyzkoušet z terénní překážkové jízdy svým originálním předjížděním těsně před zatáčkou, hned na řidiče jakési dodávky, kterého pan farář vykázal z vozovky na polní cestu bůhvíjakým fíglem, buď manévrováním s blinkry, anebo to šofér prostě při spatření šedé oktávky rovnou vzdal a řekl si, že bude jistější přečkat hodinu H v bezpečí.

Mezitím se pan farář vysoukal na sedadle tak vysoko, že se tonzurou dotýkal střechy vozu. Připomínalo to jeho oblíbený, hluboko dozadu zakloněný postoj na kazatelně, když se chystal zasadit pochybovačům poslední úder. „Tady máte tu naši slavnou vědu," začal překřikovat řev motoru a je kot zkoušených pneumatik, „pročpak o každém jejím objevu říkáme, že je to zázrak? Proč? Protože jenom Církev Svátá a její světci kladli lidem po staletí zázrak takřikajíc ad oculos, ti, ti to byli, kdo lidem formou zázraků ukazovali, co všechno je

v moci člověka. Kdopak lidem předváděl, že se mohou, když na to přijde, i vznést a létat v povětří, chodit po vodě, kdopak to první uzdravoval slepé a chromé a všelijak jinak postižené, a tedy tím založil lékařství? Kdo, kdo to říkal „A všichni nasytění budou!“, kdo první na světě vyslovil tuhle názornou ukázkou počtu pravděpodobnosti, a navíc užil v praxi?”

Ale při pohledu na ty dvě kolony starých vykopávek zjihl a bojovný výraz z jeho tváře zmizel. Ano ano, ty dvě kolony, jedna od Prahy, druhá do Prahy, pro pana faráře znamenaly, že nastává čas, kdy technika, ta zbloudilá dcera Církve, začíná lidem víry vracet vše, co jim zůstala dlužna.

„Ale vraťme se k těm autákům,” řekl smířlivě, „vím tady o jedné starší mercedesce. Dvěstětrícítka. Tahoun. Typovaná pro pět osob. V té byste tu byl z Prahy s celou rodinou za slabou pľuhodinku.”

A tak díky čínorodosti pana faráře jsme se ještě téhož dne hned po posvícenském obědě ocitli v zeznictví pana Baumruka. Společnými silami jsme z mercedesky, kterou její majitel garážoval v kolně, odhrabali seno a slámu a nalili jsme do ní vodu, olej a benzin. Vodu dodal pan Baumruk z vlastních zdrojů, z pumpy na dvorku. Olej a benzin pan farář ze dvou kanystrů, které vozil pro každý případ ustavičně s sebou.

Na druhé nebo třetí trhnutí klikou mercedeska naskočila a šla. Šla, jak pan Baumruk předpověděl, jako hodinky. „A chce to než jezdit,” dodal.

Pan farář Kutchan si spokojeně zamnul ruce a vyslovil naději, vlastně spíš přesvědčení, že mne už příští neděli spatří v té koloně starých vykopávek jedoucích od Prahy.

Za necelé dvě hodiny jsem s mercedeskou zastavil pod naším kaštanem v Praze proti těm Proustovým hlohům. Veronika se vyklonila z okna ve druhém patře (počítáme-li mezanin, ve tře-

tím) a za ní se objevily hlavy našich tří dětí. Táza-
vě jsem k ní vzhlédl.

„Je toho plná ulice,” vykřikla na mne dolů.

A nastal nám krásný, nezapomenutelný, i když dost krátký podziměk. Zařadil jsem se do té nedělní kolony starých vykopávek šinoucích se ve štrůdlu plzeňskou silnicí od Prahy. Brzy jsme se všichni navzájem dobře znali. Věděli jsme, kdo může vy-pomoci s rezervou, kdo s sebou vozí jaké náčiní, kdo je vybaven vlečným lanem. Jak říkám, v naší koloně jsme byli hned jako jedna rodina. Ale i u kolony jedoucí v protisměru, i u té směřující do Prahy, jsme si získali sympatie. I na nás hned od samého počátku volali: „Vítáme vás na slovo Boží!”, sešroubovávali skla a mávali nám. Co se nás týče, my jsme skla sešroubovávat nemuseli, protože naše mercedeska byl kabriolet. Jezdili jsme se spuštěnou střechou, mohli jsme proto po libosti mávat i volat: „Vítáme vás na slovo Boží!”

Jenže čas *chronos* hlodal a hlodal. Dost možná že se k němu připojil i čas *kairos*. Hned druhý týden po koupi jsem zjistil, že mi z chladiče do rána zmizela zátka s firemním znakem, třícipou hvězdou v kruhu. Byla to na celém voze snad jediná součástka, která si doposud podržela obstojný lesk. Asi právě proto přivábila straku. Pak zmizelo zpětné zrcátko a po něm rezerva. To už jsem si začínal myslet, že jsem se stal obětí nějakého klanu, který mě pomocí celé sítě náhončích přiměl ke koupi mercedesky, aby si ji teď mohli spřísahanci klanu do posledního šroubku rozebrat.

Stejně jak straky a pobertové dávaly chudince mercedesce zabrat podzimní deště a podzimní mrazíky. Dřevěné sloupky, asi už dávno zpuchřelé, ale doposud jakžtakž držící karoserii pohromadě, vzaly v podzimním marastu zasvé. Pod vozem jsem teď každé ráno vídal hromádky červené moučky, drti a kousičky zpuchřelého dřeva. A když jsem jedno ráno našel mercedesku s otevřenými

a schlíplými dveřmi po stranách, představa, že bych se s ní ještě někdy mohl objevit tam v kopcích pana faráře Kutchana, se rozplývala.

Od té doby bývám často na ulici a dlouhé hodiny lezu po břichu, klečím. Ovšem řádově je to klečení asi jiného druhu, než měl na mysli pan farář Kutchan, řádově je to pořád asi jen čas *chronos*. Ačkoli často, když utahuji šroub, prosím, žadoním, aby ještě vydržel, zdám o to tak upřímně, až se mi zdá, že už se to přibližuje k modlitbě a že mi ohnivě a mrazivě dýchá do tváře čas *kairos*.

Čas *chronos* byl zlý, byl čím dál horší. Za erární peníze a pomocí nových erárních autáků vyslídil cíl našich cest, našich víkendů. Copak s těmi mohla má staruška, ta chudinka z doby cvaj závodit? Zvlášť když ji noc co noc tak šatili? Jednou do rána zmizely všechny čtyry pneumatiky včetně disků a poloos, další noci z ní vykuchali motor, pak z ní vichřice oderval a do nenávratna odnesla plátěnou stahovací střechu, atakdál, atakdál, až z mé mercedesky nezbyl na ulici před domem ani šroubek. Čas *chronos* byl zlý, pan farář měl pravdu. Řekl bych, že si v mé, v té naší době obzvlášť zalezl na čas *kairos*. Pan farář mi to letos o posvícení, když jsem k němu zase už per pedes apostolorum zavítal, všemožně vylouval, a když já jsem mlel pořád svou, že tak jak do sebe řežou *chronos* a *kairos* teď, tak že do sebe ty dva časy ještě v dějinách neřezaly, a když jsem na něho pořád dorážel, aby mi řekl, proč to je a čím to je a jak to, že se nic nepodniká k jejich usmíření, požehnal se velikým římským křížem a řekl:

„Apage, satanáš, takový blud! Ti dva jsou v křížku, co je svět světem a lidé lidmi a jejich nepřátelství potrvá, pokud bude svět světem a lidé lidmi.“

Jak hromady pobitých ptáků

Ulice, ten bláznivý tobogan, hřměla od rána do večera, hučela za skly výkladní skříně. Chvillemi to Doktorovi Dochtorovi připadalo tam venku jako čertovo kolo, chvillemi se to tam venku míhalo jako lodičky na houpačkách, chumelilo se to tam jako sedačky kolotočů.

Tramvaje, auta, motocykly ho strhávaly s sebou, odnášely ho od zaprášeného pultu, který stál hned u výlohy. Přeburácely vždycky kolem, země se otrásla, a jako by mu ji podtrhávaly pod nohama, odnášely ho kamsi k neznámým cílům, kamsi na konec města, k jiným městům.

Je to pořád vlastně jako v lunaparku. Za výlohou se to hemží kluky, kteří mají kapsy plné stokorun. Sotva se vysoukají z autíček, přeskočí na motorky. Jen co vylezou z lodiček, nacpou se do letadýlek. A přitom mají pořád plné pusy sladké cukrové vaty a vždycky jim ještě zbude na stělnici.

„Pane Doktor, pane Dochtor, napsal byste mi to?“

No to nic, to je jen ten ztřeštěný sběratel prvních vydání.

Denní návštěvníci, ti lovci literárních rarit a podivností všeho druhu, ti slídiči po kořeněných pochoutkách, po pamětech slavných mužů a žen, ti hledači kamene mudrců, všichni ti potrhli a rozpa-

čítí a směšní a milí zasvěcenci věd a Múz předem ztracení ve svých odřených svrchnících s věčně ukoptěnými rukama, předem ztracení, protože propadli knižnímu prachu jako narkotiku, všichni ti překupníci a zprostředkovatelé, vždycky přesně zpravení, co zrovna letí, kolik co stojí pod rukou a co se prodává pod pultem, všichni ti vševědoucí škrobení snobi den co den s novými senzačními literárními novinkami a bestsellery, všichni tihle a s nimi ještě desítky jiných druhů a poddruhů téhle čeledi, které minutu za minutou do antikvariátu chrlily zasklené lítačky, všichni do jednoho jej nechávali na pokoji a nevyrušovali ho. Leda až když v kupách knih na pultě nebo v zaprášených regálech objevili svůj „skvost“ a potřebovali napsat účtenku.

„Doktore Dochtore, napíšou mi to!“

Jinak si ho nevšímalí. Přehrabovali se v denních přírůstcích, které mu každé ráno vyklápěl ze své pantovnice na pult podnikový zřízenec pan Prosek. Když je všechny přehrabali, když je prolisovali a pročtení, odšourali se za Doktorova Dochtorova záda k regálům a začali paběrkovat od těch míst, kde včera přestali.

Neměl už nic proti tomu, že mu říkali Doktor Dochtor tak ostentativně a tak vytrvale, že tím vlastně jeho křestní jméno a příjmení zaniklo. Co si s tím měl počít? Věděl, že jedni tak chtějí udržet v paměti jeho nekompromisní postoj z dob studia na filozofické fakultě, když šlo o udržení akademické svobody, a jiní že se mu chtějí za totéž vysmát.

Nechal je hrabat v regálech, ty i ty. Musel je nechat přehrabovat, musel je nechat, aby se nadarmo, zbytečně pídili. Musel? Teď už asi musel. Když vymetli svobodného ducha z univerzity, v antikvariátě ho snad nechají?

Byli k smíchu i k pláči zároveň. Věděl, jaké knihy hledají. Ale ty knihy, po kterých se sháněly.

nebyly ani na jeho pultě, nebyly ani v regálech za jeho zády, nebyly v těch policích nahoře na ochozu, kam se muselo chodit po dřevěných točitých schodech. Tady všude je marně hledali. Ale hledané knihy nebyly daleko a oni dobře tušili, že tady někde být musí.

Když pozoroval jejich mravenčí hemžení po celé rozlehlé prodejně, chtělo se mu jako za časů dětství říkat: „Samá voda, samá voda“. Jen když některý ze slídilů došel ke schodům do podzemí a na okamžik se zastavil u červené šňůry, na níž se houpala cedule s nápisem *Nezaměstnaným vstup zakázán*, tehdy se mu chtělo vykřiknout: „Přihořívá, přihořívá.“

Tam byly, tam dole v suterénu, kde seděli dva muži u obrovské haldy s ševcovskými a sedlářskými knejpy v rukách. Úspornými pohyby, dvěma třemi řezy odshora dolů a napříč plnili předepsaných tun makulatury pro národní podnik *Sběrné suroviny*. Tady ležely ty hledané knihy, roztrhané, rozšavlované, s rozpáranými hřbety, se zpřeráženými a polámanými deskami, s vyhřezlými a pošukávanými listy na vysokých haldách jak hromady pobitých ptáků. Hedvábné záložky a kapitálky vyrvané z hřbetů od nich visely na jedné niti jako stuhy pohřebních věnců. Cáry plátna a kůže žalostně zavlály, když podnikový zřízenec Prosek otevřel těžké kované dveře a když se do nich opřel průvan z kteréhosi světlíku v šerém podzemí hlavního antikvariátu.

„Tady jsou, tady je máte,“ byl často v pokušení vykřiknout, když se u něho zřízenec s krosnou makulatury zastavil. Starý Prosek měl ve zvyku vždycky chvíli postávat u jeho pultu. Odstrčil stranou propisovací blok s účtenkami a postavil Doktorovi Dochtorovi svou krosnu přímo pod nos. A zatímco si starý zřízenec rozvláčně nacípával dýmku, Doktor Dochtor, obě ruce ponořené do krosny, horečně přehraboval pozůstatky toho, co

bývalo pýchou českého národa. Oči upřené na dveře kanceláře zoufale hledal, co by se dalo ještě teď v hodině dvanácté zachránit. A lovil odtud rozšavlované Masaryky, Beneše, Pavly Sváté, Churchilly, bible a katechismy, ale i zeměpisné a dějepisné atlasy, znázorňující rozlohu mocnářství dávno zašlých, jako je impérium římské atd.

Nu ano, Doktor Dochtor zůstal týmž starým bláhovým bláznem, jakým byl na filozofické fakultě. A je naprosto v řádu věcí, že ho jednou vedoucí hlavního pražského antikvariátu přistihl s rukama ponořenými do Proškovy krosny. Divné by spíš bylo, kdyby ho při tom nepřistihl, protože Doktor Dochtor ruce do Proškovy krosny strkal co nejčastěji a přehraboval se v ní, co nejdéle mohl.

Když ho tedy jednoho krásného rána pan vedoucí František Efeš načapal, neudělal žádný randál, jak by se od pořádného vedoucího národního podniku dalo čekat, nýbrž se k Doktorovi Dochtorovi diskrétně naklonil a docela šeptem dodal: „A Ambru jste přitom za celý měsíc neprodal ani jednu, jak mi nahlásila Miluška! Je to tak?”

Byla to pravda. Věčná Ambra se Doktorovi Dochtorovi eklovala asi tak, jak se marxistovi ekluje Písmo svaté, z něhož pochází všechno, co je v Marxových spisech opravdu dobré. Ovšem Doktor Dochtor, místo aby svou nevoli nad Věčnou Ambrou artikulovaně vyjádřil, jak se na intelektuála sluší, podlehl okamžitému nutkání a rozřehonil se na celou prodejnu. Popravdě řečeno, řečtal se jako kůň. Okolnost zajisté politováníhodná jak vůči představenému, tak, a to zejména, vůči zákazníkům.

Jenže na druhou stranu, a ruku prosím na srdce, kdo z nás ví, jak by se zachoval, kdyby věděl jako Doktor Dochtor, že Věčná Ambra je poslední bestseller nakladatelství, v němž byl nynější vedoucí n. p. František Efeš prokuristou, šéfredaktorem a propagačním ředitelem, zmíněná Miluška

sekretářkou, bobečkem samotného nakladatele Ferdinanda Echech, který je nyní za socialismu shodou okolností prokuristou svého někdejšího prokuristy Františka Efeš.

Doufám, že vám je to jasné. Ti dva si prostě támhle v kanceláři vyměnili židle. Miluška říká před svědky šéfiky panu Efeš a bez svědků je šéfikem pořád dál pan Echech. Jen aby to nepopletla, od ženských se lze nadít všeho!

Ti dva se snad první v Praze sami z vlastního rozhodnutí a o své újmě znárodnili. A svůj model doporučovali i jiným hospodářským odvětvím. Podle nich se měl ujmout v celém státě a na všech stupních. Zejména v tiskárnách, aby dotisk Věčné Ambry mohl pokračovat zdárně dál.

Edice, v níž Věčná Ambra vyšla, se jmenovala stylově. Axióma, knihovna konce tisíciletí.

Teď vám teprve dovolím, abyste soudili přestupek Doktora Dochtora, když se na celý krám rozřečtal.

„Zbláznil jste se?” syčel pan Efeš na Doktora Dochtora, který se pro jistotu raději zhroutil na pult, aby ho záchvat smíchu neporazil na zem. Pak se druhý ze sloupů Axiómy, knihovny konce tisíciletí, obrátil na hledače pokladů roztroušené po krámě a takovým tím přeslazeným hlasem, jaký je možno slyšet v druhořadých holírnách, pronesl: „Neračte se rušit, vážení, a omluvte laskavě našeho sortimentáře, dostal záchvat škytavky.”

Mezitím vyprazdňoval šuplíky Doktorova stolu. Na pultě se začaly vršit knejpem poznamenání Zahradníčkové, Lazečtí, Blatní, Kalistové, Černí, Kovárnové, Čepové, Durychové, Pekařové, Klímové atd.

„Tak Ambra ne a tahle veteš jo,” sykl, „a to si říkáte vzdělanec?”

A jak po pultě postrkoval k usazenému Doktorovi hraničku inkriminovaných knih, jedna mezi ni-

mi ho zaujala. Rychle po ní sáhl. „No tohle je jasný kiks, ale to se stane, pracovat tam v té tmě není žádný med.“

Doktor Dochtor mu nakoukl přes rameno. Byly to *Obrazy z Rus* od Karla Havlíčka Borovského.

„No co koukáte?“ osopil se na Doktora, „chybu může udělat každý.“ Zastrčil si do kapsy knejsem nedopatřením poznamenanou knihu brixenského vězně a ostatní knejsem poznamenané po právu narovnal do náruče Doktorovi Dochtorovi.

„Dole si to vyříkáme,“ řekl a postrkoval Doktora Dochtora před sebou po schodech do suterénu, tam, tam za tu červenou šňůru, na níž se houpala cedule s nápisem: Nezaměstnaným vstup zakázán.

Bylo to děsné, strašnější, než si představoval. Ti dva se sedlářskými knejpy v rukách, třebaže neměli na hlavách žádná kápí ani kukly, jak by se u popravčích dalo očekávat, neměli tvář, byli bez tváře. A vraždili vsedě, jako by zařezávali kuřata. Přes kolena přehozené jakési režné pytle, úspornými mechanickými pohyby, dvěma třemi řezy dranzírovali knihy jako dobytek na jatkách.

Tady tedy byly všechny ty hledané knihy, rozhadrované, s rozpáranými, vyškubanými hřbety, se zpěráženými a polámanými deskami, s vyhřezlými a potrhanými listy, tady ležely naházené na vysokých haldách jak hromady pobitých ptáků. Hedvábné záložky a kapitálky vyrvané ze hřbetů od nich visely na jedné niti jako stuhy pohřebních věnců.

Jako první bod šetření byly *Obrazy z Rus*. Pan Efef si dal předložit seznamy autorů, jejichž knihami se plnil předepsaný plán tun makulatury pro n. p. *Sběrné suroviny*. Když v nich K. Havlíčka Borovského opravdu našel, zajásal: „Náš kiks to není, kiks udělali nahoře.“

Muži bez tváře za to sklidili od vedoucího pochvalu. Vrtěli se při tom na svých sedačkách pod

těmi režnými pytli jako dvě staré cudné panny, když jim někdo necudně vychvaluje jejich vnady. Pochvalu ale okamžitě následovala výtka, jak se mohlo stát, že K. Havlíček Borovský byl rozšavlovaný jen takhle hajdalácky. Vytáhl knihu z kapsy a mával jí oběma vrahounům před nosy. Nakonec je odměřeně požádal, aby si prohlédli i ráz knih v Doktorově náruči a aby na své čisté svědomí řekli, jestli si myslí, že odvádějí dobrou práci.

Jeden z popravčích zahořekoval, že ruka umdlí a knejp pak snadno sjede po povrchu, protože při takovém množství materiálu, který mu denně prochází rukama, se jeden krucinál vyplivá. Druhý popravčí to mlčky odsouhlasil.

Dobrák Prosek, který byl k výsledku samosebou taky povolán, mínil, že je zbytečné se starat, jestli knihy zůstaly netknuté anebo byly rozsekané na cimprcampr, protože když on to tady odtud jednou vynese a vyklopí do nákladáku před antikvariátem, ve Sběrnejch že to mašiny rozšmelcujou na jeden stejný sajrajt.

Tím ovšem jen starý Prosek dokázal, jak dokonale neporozuměl, oč panu vedoucímu šlo. Právě tu pouť knih tady z té haldy přes pantovnici a nákladák až do *Sběrných surovin* měl pan vedoucí na mušce, právě na tu si chtěl posvítit. Neboť tady se nešťastné knihy mohly ještě stát předmětem spekulace, osobního obohacování, jestli se jím už nestaly. A když už se jím, řekněme, staly, je namístě zjistit, kdo se obohacuje na úkor společnosti a kolik mu to vynáší. O to panu vedoucímu šlo. Věťřil zdroj příjmů. Pro případ, že by to sklaplo s *Věčnou Ambrou*, člověk nikdy neví, bylo potřeba mít něco v záloze. Cokoli, třeba i tuhle veteš. Proto se chtěl pan vedoucí mermomocí dovědět, kolik dostává od Doktora Dochtora na pivo zřízenec Prosek a kolik to kape oběma knejpařům.

Neboť Miluška byla drahá, neboť Miluška a její šamstr, udělaný gigolo, kterého si vedle těch dvou

dědků vydržovala, aby ze života taky něco trhla, byl čím dál náročnější.

Co kdyby se nakonec ukázalo, že ta veteš je výnosný artikl? To by pan vedoucí v tu ránu přestal Doktorovi Dochtorovi nadávat bláznů, odpustil by mu nechuť k Věčné Ambře a dal by se s ním do holportu.

Když vedoucí viděl, že ze spiklenecké bandy, řádící na půdě znárodněného antikvariátu, nic nevymáčkne, zakončil prozatím celou aféru vybidkou k práci. Knejpařům poručil, aby knihy nalezené v Doktorově stole byly hned ještě za jeho přítomnosti rozčtvrceny. Doktor Dochtor musel za trest celému ortelu přihlížet a zřízenec Prosek pozůstatky utracených plnit svou krosnu. Byla plná, vrchovatá.

Nějaký čas si pan vedoucí nechával procházet celou věc hlavou. Když se uváží, že proputovala v téže době i hlavou pana Echech a že byla prokonzultována i se zástupkyní ROH, to jest s Miluškou, netrvalo to ani tak dlouho. Když to tedy prošlo celým tím mozkovým trustem, zavolali si Doktora Dochtoru do kanceláře a dali mu kvůli nedostatečné kvalifikaci padáka. Pardon, nevyhodili ho, to se v socialistickém podniku nedělá, existenční strach byl i tady v antikvariátu dávno odbourán. Nabídli mu místo v průmyslu, v těžkém strojírenství, poslali ho do výroby.

Výučním listem knihkupeckého prodavače se Doktor skutečně nemohl vykázat. Maturitní vysvědčení ani tlustý svazek vysvědčení z filozofické fakulty ho nemohly samozřejmě nahradit. A tak po vyslechnutí verdiktu dostal Doktor Dochtor zase ten svůj záchvat nezadržitelného smíchu, rozřečtal se.

„Vždyť to říkám," ozval se od svého stolu pan vedoucí Efef, „cvok."

„Trotl," řekl pan Echech. Podívali se s panem vedoucím jeden na druhého a pak oba společně na

Milušku. A když i ona milostně přikývla, shodla se vlastně svorně celá Axióma, celá knihovna konce tisíciletí, na tom, že Doktor Dochtor se doopravdy a definitivně zbláznil.

Celá knihovna Axióma nespátkovala nic absurdního, nic na hlavu postaveného, nic komického v tom, že tady proletáře, který vystudoval střední a vysokou školu o pražence, vyhazuje ze znárodněného podniku člověk, který platí milionářskou daň.

„Co vy jste přinesl do znárodněného podniku?" zeptal se od stolu nyní už jen podvedoucího nakladatel Echech. Rozpřáhl se, opsal pravici kruh a ukázal na zasklené regály plné Věčných Amber.

Pak nastala Doktorovi Dochtorovi, jako tisícům stejně postižených, anabáze po pražských fabrikách. Každé jedno z těch dočasných Doktorových působišť by vydalo ne na další povídku, ale na celý román. Jak šel čas a jak bylo potřeba bojovat za mír, neboť na světě se nemůže jinak než jít za mír z války do války, a jak bylo proto hned potřeba pancéře, hned stíhačky, přeléváli Doktora Dochtoru z fabriky do fabriky, z dílny do dílny. Tak se octl v jinonické Waltrovce (Křídla vlasti), v ČKD Dukle, v ČKD Sokolovu, v ČKD Stalingradu. Naposledy jsem se s ním setkal v Rudém Letovu, v dílně s vešlece poetickým názvem. Jmenovala se *Ocelové kovárny*. Vyráběly se tam díly do stabilizačních ploch ke stíhačkám.

V té době dodělal Doktor Dochtor dálkově průmyslovku a po večerech, jak mi důvěrně sdělil, se zabýval výpočtem kvadratury kruhu. Zbývaly mu k dořešení celé kvadratury už jenom pouhé dva milimetry. A to znamená, že už brzy shrábne těch třicet tisíc dolarů, které na zdolání tohoto zapeklitého matematického oříšku vypsala jakási americká asociace. Tím se Doktor Dochtor zařadí do ranku milionářů, jako je pan Echech, a bude si moci po libosti obtahovat nové Milušky a občas vyhodit z národního podniku nějakého takového

proletáře, jakým býval sám. Protože věřte mi, já nevěřím, že by byl Doktor Dochtor blázen. Dokonce si myslím, že jen vyložený blázen by si o Doktorovi mohl myslet, že je blázen.

Jak vidíte, vytáhl jsem z něho, co se dalo. Jen ještě lituji, že jsem se ho nezeptal, co soudí nyní po letech o *Věčné Ambře*.

Post scriptum:

Včera jsem zahlédl zničehonic Doktora Dochtoru v Chotkových sadech. Ležel na lavičce asi v té poloze, v jaké našli tenkrát v Charkově prezidenta zeměkoule Velemíra Chlebnikova. Dovedete si představit, jak to se mnou šhublo. Učitel Majakovského tam tehdy, jak známo, skalpal hladem, když na něho Maxim Hořký zapomněl s přidělem potravin pro spisovatele. Doktor Dochtor tady ležel zrovna tak. Akorát ten pytel s rukopisy mu chyběl pod hlavou. Chvilí jsem nad ním nerozhodně přešlapoval a potom jsem si sedl na lavičku o kus dál. Řekl jsem si, že počkám, až se prospí. Ale jen jsem si sedl, odkudsi z hloubi sadů se ke mně přištrachala jedna taková babka, co tady paběrkuje v odpadkových koších. Podle všeho mě ta šátora odněkud z keřů od počátku pozorovala. Natáhla kostnatou ruku, na jejímž předloktí se jí houkala jakási brašna z kopřivové pytliviny, namířila revmatismem pokroucený ukazovák na Doktora Dochtoru a přidušeným hlasem zaskuhrala: „Moc hodnej pán... každěj den tu drobí ptáčkům... ale ne chleba, cheche... ani housky, chichi... pokaždý vytáhne z kapec nějaký lejstra, roztrhá je na cimprcampr a žmoulí z nich takový kuličky, jo, a potonc to těm ptáčkům hází... Můžou si myslet... ptáci to nežerou... a von se potonc čilí a všelijakejma ménama je menuje... jakože to nežerou...“

To znamená, že těch třicet tisíc dolarů shrábl za Doktora Dochtoru někdo jiný, pomyslel jsem si hořce, jinak to nemůže být.

„Viděj, tuhlenc je zrovinka jedna,“ sebrala ta šátora ze země papírovou kuličku a podávala mi ji. A zatímco jsem ji opatrně rozbaloval a papírek na koleně uhlazoval, babka se dobelhala k Doktorovi Dochtorovi a jektavě ze sebe vypravila to, co já jsem si nechtěl přiznat, to, co mně blesklo hlavou, hned jak jsem ho na té lavičce uviděl: „Marjapano, von je vpánu!“

Takže ta čtyry slova napsaná na papírku byla Doktorův poslední vzkaz. Zněla: *Jak hromady pobitých ptáků*.

Ta babka byla trochu šílená, trochu máknutá, ne moc, asi tak jak býval Doktor Dochtor, nebo tak jako jsem já. Místo aby mně pomohla s Doktorem, sbírala ty papírové kuličky a přinutila i mě, abych prolézal křoviny v parku s ní. Tak vlastně vznikla téměř celá tahle povídka. Všechny kuličky jsme samosebou nenašli. Ta místa jsme se šátorou doplnili sami, něco ona, něco já. Ale snažili jsme se, aby to bylo v Doktorově duchu.

Hvězdy na dně šachty - - 165
V sobotu odpoledne - - 172
Taxikář, jaký se nenajde - - 180
Když ve městě prší - - 185
Polykači motouzů - - 190
Poslední host - - 193
Žraločím okem - - 199

ŠAVLE MEČE

(Prózy z padesátých let)

I

Vleci - - 253
Opřený o dům - - 257
Něco jsem zmeškal - - 262
Chronos a kairos - - 267
Jak hromady pobitých ptáků - - 275

II

Vždycky to byla nějaká písnička - - 289
Lékař gaučů - - 305
Šavle meče - - 321
Archetypy - - 336
Podnámám v Malém Berlíně - - 350
Čoromoro - - 369
Výheň - - 398

DODATKY

Sen - - 405
**Dítě se dívá, poslouchá, žasne. Před jeho očima
vyrůstá svět. - - 408**

[1]

Quirin Mazel, modlář - - 445
Domluva Ludvíkovi - - 449
Májová - - 453
Hřejme si na hospodu - - 457

[*]

Stín člověka - - 462
Moucha blondýnka a moucha tmavovlásky - - 478

[11]

Odrostla zoufale rychle - - 484

Vlak, který nikdy neodjel - - 489

[111]

Dopis, a co mi při něm letělo hlavou - - 496

[1] **Paní třídní - - 518**

[2] **Paní třídní - - 520**

[1] **O chlapíkovi, který utekl do Československa - - 523**

[2] - - 525

[3] - - 526

[4] **O chlapíkovi, který utekl do Československa - - 530**

EDIČNÍ KOMENTÁŘ - - 531

LITERATURA - - 577

ŽIVOT A DÍLO LADISLAVA DVOŘÁKA - - 583

H
V
Ta
K(
Pe
Pe
Žr

i Ladislav
op Dvorak
S Jak hromady
„ al
„ pobitých ptáků

VŽ Uspořádal, k vydání připravil,
LÉI ediční komentář napsal a literaturu
Sa\ a chronologii života a díla Ladislava Dvořáka
* sestavil Robert Krumphanz
Graficky upravil Vladimír Nárožník
- ° ° Redaktorka Šárka Grauová
Čoi Vydalo nakladatelství Torst,
Vyl Opatovická 24, 110 00 Praha 1
jako svou 167. publikaci
Sazbu zhotovilo MU typografické studio
1 Vytiskla tiskárna Akcent, Vimperk
Sen První souborné vydání
Praha 1998

Dti
vyr
[I]
Qui
Doi
Máj
Hře
M
Stín
Moi
[II]
Odr